

УДК: 635.61: 635.621.4: 631.521: 001.4: 631.559

© 2010

*Катаєва Т.Є., Борисенко Л.Д., кандидати сільськогосподарських наук*  
Донецька дослідна станція Інституту овочівництва і баштанництва  
Національної академії аграрних наук України

## СТВОРЕННЯ СЕРЕДНОСТИГЛИХ ЛІНІЙ ПАТИСОНА НА СХОДІ УКРАЇНИ

*Рецензент – кандидат економічних наук Г.В. Сергєєв*

*У результаті досліджень створено перспективні середньостиглі лінії патисона з періодом вегетації від сходів до першого збору 44 та 46 діб, слабо сприйнятливих проти борошнистої роси. Вони дають змогу розширити період постачання плодів у свіжому вигляді та рівномірно забезпечувати сировиною переробні підприємства. Доведено ефективність доборів морфологічних ознак, за якими слід проводити, прискорений добір на продуктивність. Для подальшої роботи відібрано рослини з джерел, які мали найбільший адаптивний потенціал із комплексом господарсько цінних ознак.*

**Ключові слова:** селекція, патисон, сорт, випробування, врожайність.

**Постановка проблеми.** Україна входить до першої сотні світових виробників овочів відкритого ґрунту. Однак ефективність розвитку овочівництва в країні нині залишається на низькому рівні, через що врожайність овочів відкритого ґрунту в кілька разів нижча, ніж в основних країн-виробників. Важливо спрямувати увагу на ринок овочів та окреслити перспективи його розвитку в Україні у контексті вступу до Світової організації торгівлі (СОТ). При цьому слід чекати на збільшення внутрішнього попиту на порівняно нові для країни культури, з-поміж яких і малопоширена гарбузова рослина – патисон *Cucurbita pepo L. var. melopepo L. Filov* [2].

В останні роки у практиці зарубіжного овочівництва широкого розповсюдження набув патисон. Він користується значною популярністю серед споживачів у країнах Заходу. Ця овочева рослина відзначається високими смаковими якостями, яскравим плодоутворенням, відсутнім галуженням та іншими господарськими ознаками. Харчова цінність плодів патисона вище від кабачка. Їх м'якуш щільний та хрусткий, а красива і своєрідна форма робить патисон окрасою столу [1].

**Аналіз основних досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми.** В попередні роки провідними селекційними установами створено кілька сортів патисона. В Україні районовано чотири з них: Перлінка, Оранже-

вий, Малахит та Сашенька. Останні два селекції Донецької дослідної станції [5]. Це ранньостиглі сорти, а перший і останній – білоплідні. Споживачі, в тому числі й консервна промисловість, мають потребу в продукції не лише скоростиглих, але й продуктивних сортів пізніх строків дозрівання. Середньостиглі сорти патисона дозволять розширити період постачання плодів у свіжому вигляді [7].

**Мета і завдання досліджень.** Метою наукової роботи є створення білоплідних середньостиглих, високопродуктивних, транспортабельних сортів патисона з тривалим періодом плодоношення, відносно стійких проти борошнистої роси, придатних для споживання свіжими та для консервування.

**Матеріали і методи досліджень.** Науководо-дослідна робота проводилась на Донецькій дослідній станції ІОБ НААНУ за повною схемою селекційного процесу методом міжсорткової, сортолінійної та міжлінійної гібридизації із наступним індивідуальним добором за моделлю сорту.

Селекційну роботу виконували відповідно до „Сучасних методів селекції овочевих і баштанних культур”, „Селекції, технології вирощування и семеноводства кабачка и патиссона”, „Методики державного сортовипробування сільськогосподарських культур”, „Методики проведення експертизи сортів на відмінність, однорідність та стабільність ВОС” [1-4].

При оцінці матеріалу в якості стандарту застосовували сорт патисона Сашенька. Спостереження та обліки в розсадниках – фенологічні, біометричні, облік рослин за статтю, оцінка продуктивності та якості плодів, опис відібраних генотипів та морфологічних ознак, ступінь ураження хворобами [6, 9].

**Об'єктом досліджень** був власний вихідний матеріал, а також сорти, лінії, гібриди патисона місцевої селекції, лабораторії генетичних ресурсів ІОБ НААНУ та зразки світової колекції ВІР.

**Посів** проводиться вручну у першій-другій декадах травня. **Схема посіву** у дослідах – 1,4 x 0,7 м.

*Порівняльна характеристика основних господарських ознак нових ліній патисона в конкурсному розсаднику (середнє за 2007-2009 рр.)*

Показник, одиниця виміру	Сз 118/06	51/154 ДК	Сашенька st	НІР <sub>05</sub>
Загальний врожай, т/га	4,8	4,3	4,7	0,2
Ранній врожай за I декаду, т/га	0,4	0,2	0,7	0,1
Товарність, %	98	98	98	
Кількість плодів на рослині, шт.	11-17	10-15	10-15	
Маса плоду, г	180	140	140	
Період від сходів до першого збору, діб	44	47	38	
Тривалість плодоношення, діб	44	46	41	
Ураження борошнистою росою, бал	1,1	1,2	1,1	

Площа ділянок – 5-10 м<sup>2</sup>. Технологія вирощування – загальноприйнята для степової зони України.

**Результати досліджень.** Протягом 2007-2009 років досліджень за календарним планом розроблено наукову програму, проведено патентні дослідження та багаторазові індивідуальні добори з високопродуктивних форм і генетичних джерел різного географічного походження. Нами встановлена залежність між основними ознаками, а також доведено, що морфологічні показники вихідних форм за цей час зберігали свої параметри і контролювалися генотипами. За найкращими показниками відібрано середньостиглі перспективні лінії патисона Сз 118/06 і 51/154 ДК.

За результатами випробовування в контрольному розсаднику встановлено, що загальна врожайність товарних плодів нових ліній знаходилася на рівні стандарту, хоча спостерігалася динаміка інтенсивного наростання плодів, тоді як стандартний сорт поступово знижував її (див. табл.).

Нові лінії проявили себе як слабо сприйнятли-

ві проти борошнистої роси, що позначилося на їх загальній продуктивності.

Лінія Сз 118/06 – інтенсивного типу, середньостигла, з періодом вегетації від сходів до першого збору 44 доби, має компактний, розріджений куц. Плоди білого кольору, тарільчатої форми з зіркоподібною бахромою.

Лінія 51/154 ДК – білоплідна, середньостигла, з періодом вегетації від сходів до першого збору 46 діб. Вона має компактний куц та плоди тарільчатої форми.

**Висновки.** Дослідженнями встановлена ефективність добору патисона за морфологічними ознаками з джерел, які мали найбільший адаптивний потенціал, у результаті чого відібрано перспективні лінії для створення білоплідних середньостиглих, високопродуктивних, транспортабельних сортів патисона з тривалим періодом плодоношення, відносно стійких проти борошнистої роси, придатних для споживання свіжими та для консервування.

**БІБЛЮГРАФІЯ**

1. Андрієвська С.А., Непорожна Є.О., Тихонова Т.Є. Принципи і методи селекції овочевих рослин родини гарбузових. Кабачок. Патисон. // Сучасні методи селекції овочевих і баштанних культур/ За ред. Т.К. Горової, К.І. Яковенка. – Х. : ІОБ УААН, 2001. – 642 с.

2. Андрусяк В.М., Андрусяк Н.О. Ефективність виробництва овочів відкритого ґрунту у контексті вступу України до Світової організації торгівлі // Економіка АПК. – 2006. – № 138. – С. 28-31.

3. Методика державного сорто випробування сільськогосподарських культур. – К., 2000, Вип. 1. – 100 с.

4. Методика проведення експертизи сортів на відмітність, однорідність та стабільність (ВОС) // Охорона прав на сорти рослин. – Ч. 2. – К. – 2004. – С. 221-228.

5. Реєстр сортів рослин України на 2008 р. – К., 2008.

6. Склярєвська В.В., Ковбасенко В.М., Перереверзева В.Ф. Методи визначення стійкості овочевих і баштанних культур проти основних хвороб і шкідників. // Сучасні методи селекції овочевих і баштанних культур / За ред. Т.К. Горової, І.І. Яковенка. – Х. : ІОБ УААН, 2001. – С. 114-120.

7. Тихонова Т.Є. Селекційна цінність генофонду і ефективність його використання в селекції кабачка і патисона.: Автореф. дис. ... канд. с.-г. наук. – Х. – 2007. – 18 с.

8. Тихонова Т.Є., Горовая Т.К., Сергеев Г.В. [и др.]. Селекция, технология выращивания и семеноводство кабачка и патиссона. // Методические рекомендации. – Х.: ИОБ УААН, 2007. – 22 с.

9. Широкий унифицированный классификатор СЭВ и международный классификатор СЭВ вида Cucurbita pepo L. var Giraumontia Duch. – Л.: ВИР, 1980.